

Opdracht bij: Lucebert, Poëzie is kinderspel

Het gedicht *Poëzie is kinderspel* is eigenlijk niet kinderlijk eenvoudig om te lezen. In de literatuurbronnen vind je meer informatie over dit gedicht en over de dichter.

Opdracht

Wat zegt het gedicht volgens jou? Beschrijf dit op een manier waarop Lucebert ook vaak te werk ging: schrijf jouw gedachten op, gewoon zoals ze in je opkomen bij het lezen van dit gedicht. Maak je daarbij niet druk om zinsbouw en logische verklaringen.

Uit: *docentenhandleiding Dichtvorm klassiekers*

Eén lid beschrijft het scenario van de animatie (wat wordt het verhaal ongeveer, welke personages lopen er rond en wat doen ze ongeveer?), iemand beschrijft de montage (hoe wordt de camera ingezet, is er sprake van een 'flitsende' of juist een 'trage' montage enz.), een ander beschrijft de enscenering (waar speelt de animatie zich af, hoe ziet het decor eruit, worden er veel lichte of juist veel donkere kleuren gebruikt?) en de vierde ten slotte tekent een klein storyboard.

Hebben de leerlingen dit afgerond, dan krijgen ze de gelegenheid de 'echte' animatie op de dvd of op internet te zien, waarna ze een verslag moeten schrijven over de verschillen tussen hun interpretatie en die van de animatieregisseur. Dit alles kunnen ze dan ten slotte in een kleine presentatie aan de rest van de klas aanbieden, gedrapeerd rondom de animatie op de dvd.

Door deze opzet garandeer je in elk geval dat leerlingen met hun neus op het principe 'interpreteren' worden gedrukt. Heel wat animaties op de dvd interpreteren gedichten op een manier zoals leerlingen dat niet makkelijk zullen doen.

Een mooi voorbeeld is de animatie van Gorters *Zie je ik hou van je* door Patrick Raats. Voor velen zal Gorters vers ogen als een 'standaard' romantisch liefdesgedicht, maar Raats vestigt heel sterk de nadruk op de aan zinnenverrukking lijdende wereld van Gorter. De hoofdpersoon blijkt zijn gedicht voor te dragen in een

dwangbuis in een krankzinnigeninstituut. Waarom, zullen leerlingen zich af moeten vragen, kiest Raats voor deze invalshoek? Een ander voorbeeld is de interpretatie van filmer Mick Sewnarian van Leopolds *Regen*. Vraag je leerlingen eerst om een storyboard van een verfilming van dit gedicht, dan is er grote kans dat je een reeks natuurbeelden aangeleverd krijgt. De animatie vestigt echter heel nadrukkelijk de aandacht op het poëtische karakter van het gedicht.

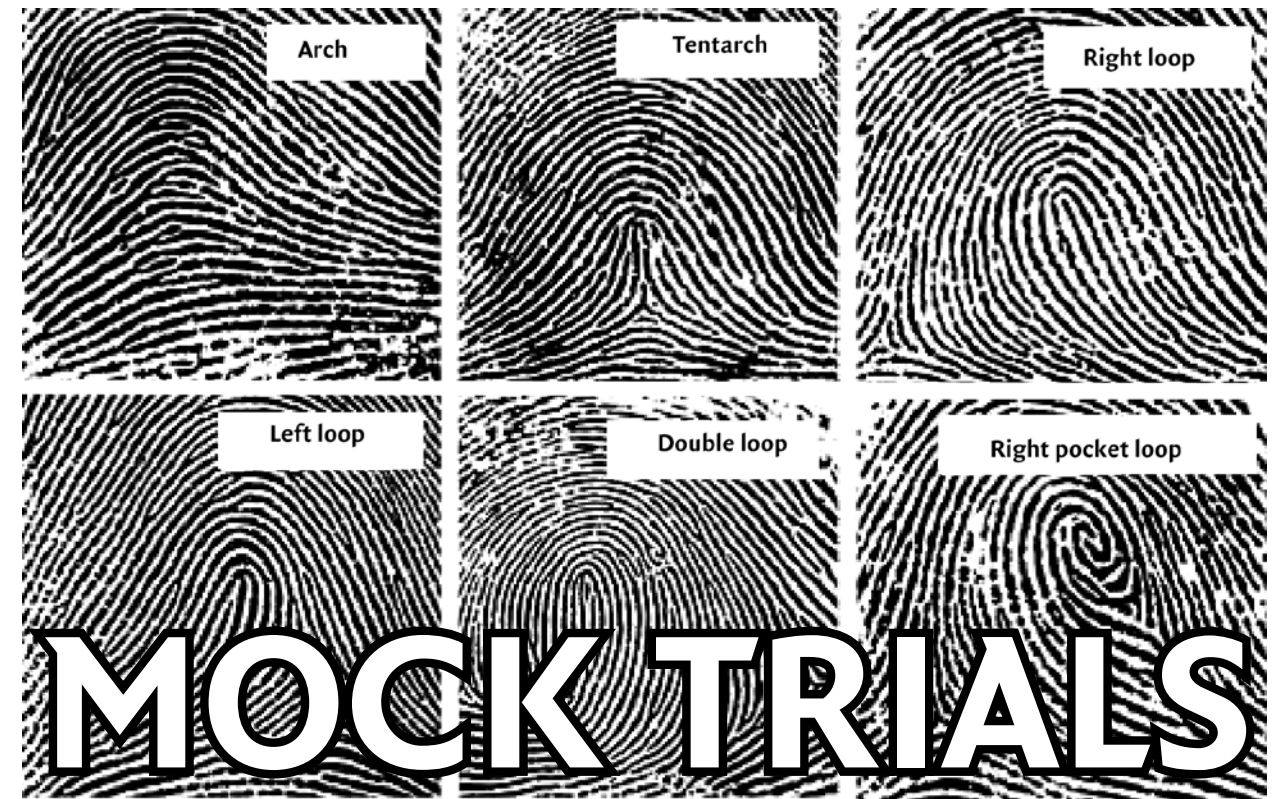
Op het moment dat je leerlingen zover hebt dat ze zich serieus buigen over de vraag waarom de regisseur zo'n andere invalshoek kiest dan zij zelf doen en hiervan verslag doen vóór de klas, dan heb je je leerlingen waar je ze hebben moet. Stap voor stap kan de klas op deze manier uitgenodigd worden nader in te gaan op de diepere dimensies van dat raadselachtige verschijnsel poëzie.

Ten slotte

'Meneer, d'r staat toch gewoon wat er staat? Waarom moeten we daar zo moeilijk over doen?' Poëzie heeft het altijd moeilijk in de klas. Misschien staat wel geen enkel ander literair genre zozeer in het klaslokaal onder druk door de vraag 'Moet de leraar dalen of de leerling klimmen?'. Kies je voor het eerste en behandel je poëzie als door de goden zelf geschapen, dan blijft bezig zijn met poëzie voor veel leerlingen een verplichte oefening. Je krijgt als docent wel de antwoorden die je wilt, maar een groot gedeelte van de groep haakt af en opdrachten moeten wel erg sturend zijn, wil je leerlingen het gedicht laten begrijpen. En kies je voor de tegengestelde optie en breng je poëzie helemaal terug tot de eigen beleevingswereld van de leerling, dan lijkt een lessenserie over gedichten soms op een introductie 'sinterklaasrijmen maken': diepgang is soms ver te zoeken. Klimmen of dalen? Die vraag creëert vooral een schijntegenstelling. Een goede docent nodigt zijn leerlingen uit om te klimmen. Het enige wat hij heeft te doen is de weg naar de top zichtbaar te maken.

Literatuur

1. Zie voor een beschrijving van dit lesidee: Kraats, R. van de (2002). *Dode of levende poëzie? Achterberg in het studiehuis. Tsjip/Letteren* 12(2): 3-7.
2. Zie Rijken, A., M. Snijders & J.-M. Jansen (Prod.) (2005). *Dichtvorm klassiekers*. Utrecht: Il Luster Producties. Naast een dvd met tien animaties bevat het lespakket een docentenhandleiding en een boekje met de gedichten voor leerlingen. Daarnaast is er een website waarop opdrachten en achtergrondliteratuur te vinden is: <www.dichtvorm.nl>. Eerder verscheen al een lespakket met animaties van moderne gedichten. Voor meer informatie en bestellingen van het lespakket zie: <www.illustrer.nl>, e-mail <info@illustrer.nl>.

Luistervaardigheid door oefenprocessen in de klas

Leerlingen begeleiden bij het verbeteren van hun luistervaardigheid is een van de moeilijkste en belangrijkste taken van docenten Engels en leraren in andere moderne vreemde talen. Omdat deze vaardigheid veel oefening en tijd vereist, denken leerlingen vaak dat luistervaardigheid niet aangeleerd kan worden; ze kunnen immers geen direct resultaat zien. In dit artikel zet Tricia Diamond uiteen waarom luisteren in elke les Engels geïntegreerd zou moeten zijn en bespreekt ze verschillende manieren om het aan bod te laten komen.

Tricia Diamond

Luistervaardigheid is een gebied dat veel aandacht zou moeten krijgen van docenten Engels, omdat het een cruciaal onderdeel van taalverwerving vormt, zich sneller ontwikkelt dan spreekvaardigheid en het ook de ontwikkeling van lezen en schrijven beïnvloedt. Luisteren vormt als zodanig de basis voor taalbeheersing. Helaas wordt er vaak weinig gedaan met strategieën om luistervaardigheid te bevorderen. Waarschijnlijk heeft dit te maken met het beperkt aantal vraagvormen bij de Cito-luistertoets, de nadruk op schriftelijke toetsvormen en de aanname dat leerlingen 'toch al vaak buiten de klas in contact komen met het Engels'.

Factoren van invloed op luistervaardigheid

Er zijn verschillende factoren die invloed hebben op luistervaardigheid. Zo zal de interesse van leerlingen in een bepaald onderwerp het begrip ervan beïnvloeden; leerlingen zijn minder ontvankelijk voor onderwerpen die hen niet interesseren. Tevens hebben luisteraars die actief deelnemen aan een gesprek, meer kennis tot hun beschikking om tot begrip te komen dan leerlingen die een docent horen praten over een voor hen onbekend onderwerp of die naar een op cd opgenomen artikel luisteren. Leerlingen hebben ook vaak het idee dat ze mensen 'afluisteren' als ze naar hun gesprekken luisteren zonder zelf actief te kunnen deelnemen. Bovendien helpt het gebruikmaken van strategieën, zoals het vra-

gen om informatie of om herhaling, leerlingen om gesproken informatie te verwerken.

Luisteren stond vroeger bekend als een passieve vaardigheid. Inmiddels weten we dat luisteren een actief proces is waarin het selecteren en interpreteren van gesproken taal centraal staat (Richards, 1983; Rubin, 1995). Het meeste van wat we afweten van dit proces stamt uit onderzoeken op het gebied van moedertaalverwerving. Tegenwoordig wordt er echter ook steeds meer onderzoek gedaan in het kader van tweedetaalverwerving.

Luisterprocessen

Wat we tot dusverre weten over luistervaardigheid is, dat tijdens het luisteren zowel affectieve als cognitieve processen plaatsvinden. Deze processen hoeven elkaar niet noodzakelijkerwijs op te volgen; ze kunnen tegelijkertijd plaatsvinden, elkaar snel opvolgen of zich meerdere malen afspelen. Een luisteraar is zich hier uiteraard niet van bewust, maar hij:

- verwerkt spraak en slaat een beeld hiervan op in het kortetermijngeheugen;
- probeert de informatie te verwerken door het type spraak (gesprek, lezing, radioreclame) en de functie van het bericht (overreden, informeren, verzoeken) te identificeren;
- heeft verwachtingen van en doet voorspellingen over de door de spreker te verstrekken informatie;
- maakt gebruik van achtergrondkennis om het bericht te begrijpen;
- kent een betekenis aan het bericht toe;
- controleert of het bericht begrepen is;
- bepaalt welke informatie in het langetermijngeheugen moet worden opgeslagen en
- verwijdert de originele informatie van het bericht uit het kortetermijngeheugen (Brown, 1994; Dunkel, 1986).

Elke bovengenoemd deelproces kan een docent gebruiken om lesactiviteiten te kiezen die leerlingen helpen hun luistervaardigheid te verbeteren.

Top-down en bottom-up

Tegelijkertijd vinden er nog twee andere processen plaats: de bottom-up en top-down verwerking van gesproken taal. De top-down verwerking heeft te maken met het activeren van achtergrondkennis en het komen tot globaal begrip om het gesproken bericht te decoderen en te interpreteren.

Bij de bottom-up verwerking van gesproken taal wordt betekenis toegekend door de talige input: van klanken naar woorden, naar grammaticale structuren, naar betekenis. Ook beklemtoning, ritme en intonatie

spelen hierbij een rol. Deze vorm van verwerking wordt bijvoorbeeld geactiveerd als een leerling een vraag moet beantwoorden die gesteld wordt in de aantonnende wijs met stijgende intonatie ('Je ziet dit scherm?'). In dit voorbeeld gebruiken leerlingen bottom-up verwerking om onderscheid te maken in boodschappen die alleen qua intonatie verschillen.

Het valt te overwegen om leerlingen inzicht te geven in beide processen en hun rol in luistervaardigheid. Ze moeten in ieder geval voldoende kans krijgen om met beide processen te oefenen. Hierbij kun je bijvoorbeeld denken aan preluisteroefeningen (top-down) en oefeningen in luisteren naar details (bottom-up).

Oefenen met luistervaardigheid

Omdat leerlingen graag luisteren naar dingen die hen interesseren, is het belangrijk om de doelen en ervaringen van die leerlingen in het oog te houden om hen zo te motiveren. Om een voorbeeld te noemen: leerlingen met het profiel NG zouden aan de slag kunnen met het kijken en luisteren naar een programma over haaien van Discovery Channel. Ook authenticiteit in zowel het taalgebruik als de opdracht is van belang. Het taalgebruik moet echt zijn, inclusief aarzelingen, herformuleringen en een veelheid aan accenten. Alhoewel de taal uiteraard begrijpelijk moet zijn, hoeft deze niet vereenvoudigd te worden. De opdracht is een beter instrument om de moeilijkheidsgraad te reguleren. Bovendien zal het gebruiken van authentiek materiaal de transfer naar het luisteren naar gesproken Engels buiten het klaslokaal vergemakkelijken.

Voorspellen, vragen om verduidelijking en gebruikmaken van non-verbale communicatie zijn ook voorbeelden van strategieën die de kans op succesvol luisteren vergroten. Bij het gebruik van non-verbale communicatie brengt videomateriaal uitkomst. Dit kan leerlingen bijvoorbeeld helpen om cognitieve strategieën verder te ontwikkelen. Terwijl ze een videofragment zonder geluid bekijken, kan de docent hen vragen om voorspellingen te doen over wat er in het fragment gebeurt en hen vragen laten beantwoorden over waar het zich afspeelt, wat er precies gebeurt en de interactie tussen de sprekers. Als leerlingen het fragment dan nogmaals, maar nu met geluid, bekijken, kunnen ze controleren of hun voorspellingen juist waren en deze eventueel bijstellen.

Verder verdient het aanbeveling om oefeningen te doen die een beroep doen op het luisterproces zelf in plaats van op het geheugen van leerlingen. Als leerlingen bijvoorbeeld alleen maar *true/false*-vragen hoeven te beantwoorden na het beluisteren van een audiofragment, dan zegt dit alleen maar iets over hoeveel ze nog

onthouden hebben. Ze hebben dan niets geleerd over hoe ze nu bijvoorbeeld de belangrijkste informatie kunnen onderscheiden van details. In zo'n geval zouden de leerlingen meer hebben gehad aan een warming-up en een evaluatieopdracht. Dergelijke opdrachten helpen leerlingen om te bepalen waar ze tijdens het luisteren op moeten letten, de opdracht te evalueren en het geleerde ook buiten de klas te gebruiken.

Een voorbeeld: mock trials

Het idee voor het inzetten van *mock trials* in mijn lessen heb ik opgedaan tijdens mijn jaren als leerling en student in het Amerikaanse voortgezet onderwijs en de universiteit, waar leerlingen en studenten oefenrechtbanken vormen – ook wel bekend als *mock trials* of *moot courts*. In de oefenrechtbank vinden gesimuleerde processen plaats waarin leerlingen een fictieve juridische kwestie uitvechten. De leerlingen spelen dan zelf de rol van advocaten, aanklagers, getuigen, verdachten, jury en rechter.

In de VS dienen deze oefenprocessen om leerlingen op een praktische manier inzicht te geven in het juridische systeem, terwijl ze tegelijkertijd spreek- en luistervaardigheid oefenen. Ze ontwikkelen ook vaardigheden zoals kritisch analyseren, argumenteren, presenteren en improviseren. Verder vraagt deze activiteit een grote mate van samenwerking, omdat al deze vaardigheden geïntegreerd geoefend worden.

Er zijn drie teams die bestaan uit zo'n 8 tot 10 leerlingen, en informatie over een juridische kwestie wordt van de website van de National Mock Trial Association (<www.nationalmocktrial.org>) gehaald. Om deze werkwijze aan te passen aan onze onderwijssituatie, kregen leerlingen van mij in totaal twee maanden om zich voor te bereiden op een zaak die gebaseerd is op een Engelstalige film. Docenten ondersteunden alle teams, zodat deze zich goed konden voorbereiden op hun rol als advocaten en ooggetuigen tijdens het proces.

Nadat ik het project had uitgelegd aan mijn leerlingen, kozen zij om de Engelstalige versie van *Sponge Bob Square Pants* te bekijken – een film die op dat moment populair was. Als er te weinig tijd is om een film in zijn geheel te laten zien, is het echter ook mogelijk om te kiezen voor een aflevering van een televisieserie zoals *CSI: Las Vegas*. (Voor meer details hierover, zie <www.xs4all.nl/~diamond4/mocktrial.htm>).

Samen besloten we uiteindelijk om Plankton, een personage uit de film, te berechten voor het beramen van een huurmoord op *Sponge Bob*. Een derde van de leerlingen was advocaat voor de verdachte, een derde vertegenwoordigde het Openbaar Ministerie en een

derde speelde de rol van de filmpersonages. De leerlingen kregen de opdracht dat ze allemaal aan het woord moesten komen tijdens het proces en dat ze goed naar elkaar moesten luisteren. De aanklagers en verdedigers verdeelden de taken onderling, zoals de openingsverklaring, het slotpleidooi, het ondervragen van getuigen en het afnemen van het kruisverhoor.

Eén leerling was niet aanwezig bij het afspelen van de film. In een dergelijk geval is het handig om leerlingen door te verwijzen naar <www.themoviespoiler.com> waar ze de plots van bijna alle Engelstalige films kunnen vinden. Verder moesten de leerlingen, als voorbereiding, op eigen initiatief de website van de National Mock Trial Association bezoeken en ze moesten minimaal twee Amerikaanse processen bekijken via de website van Court TV (<www.courtTV.com/video/index.html>).

Het proces nam twee lesuren in beslag, een uur voor de aanklagers en het andere voor de verdediging. In totaal nam dit project vier lesuren in beslag, alhoewel dit minder kan zijn als er een televisieserie wordt gebruikt in plaats van een film. *Two Pints of Lager and a Packet of Crisps* en *The Young Ones* zijn nog twee voorbeelden van series die goed van pas kunnen komen vanwege het frequent voorkomen van onenigheid tussen de hoofdpersonen.

Hoewel een dergelijk project enige voorbereiding en tijd vereist, is het toch zeer de moeite waard. Leerlingen zijn actief met hun luistervaardigheid bezig waarbij interactie met anderen een grote rol speelt. En bovendien wordt het bekijken van een film nu eens anders ingezet dan in een laatste les voor de vakantie.

NOOT

Dit artikel sluit aan bij het stuk 'Praktische tips ter verbetering van de luistervaardigheid Frans' van Liesbeth Breek (LTM 90(3), maart 2003). Breek gaat kort in op het luisterproces en geeft ook enkele handvaten hoe docenten hun leerlingen kunnen helpen om zich deze vaardigheid eigen te maken. U kunt haar artikel nog eens inzien op het LTM-gedeelte van <www.levendetalen.nl>.

LITERATUUR EN WEBSITES

Brown, G. & G. Yule (1983). *Teaching the spoken language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Dunkel, P. (1986). Developing listening fluency in L2: Theoretical principles and pedagogical considerations. *The Modern Language Journal* 70(2): 99-106.

Richards, J. (1983). Listening comprehension: Approach, design, procedure. *TESOL Quarterly* 17(2): 219-240.

Rubin, J. (1995). The contribution of video to the development of competence in listening. In D. Mendelsohn & J. Rubin (Eds.), *A guide for the teaching of second language listening*. San Diego: Dominie Press, 151-165.

National Mock Trial Association: <www.nationalmocktrial.org>

Court TV: <www.courtTV.com/video/index.html>.

Meer informatie over *mock trials* van de auteur: <www.xs4all.nl/~diamond4/mocktrial.htm>.